

Asia: VN/19124/2025

Edunvalvontalainsäädännön ajantasaistamisen jatkohanke; työryhmän mietintö

Sosiaali- ja terveydenhuollon asioiden hoitamiseen liittyvän edunvalvojan ja edunvalvontavaltuutetun tehtävän tallentaminen holhousasioiden rekisteriin

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua edunvalvontalainsäädännön ajantasaistamisen jatkohankkeen työryhmämietinnöstä.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia.

Pyydettyinä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asioiden hoitamiseen liittyvän edunvalvojan ja edunvalvontavaltuutetun tehtävän tallentaminen holhousasioiden rekisteriin

Suomen Asianajajat puoltaa sosiaali- ja terveydenhuollon asioihin liittyvien kelpoisuuksien tallentamista holhousasioiden rekisteriin. Kirjausta koskien edunvalvontavaltuutukseen sisältyvästä mahdollisesta kiinteistönluvutusta koskevasta rajauksesta pidetään perusteltuna.

Suomen Asianajajat viittaa lausunnossaan ensinäkin Digi- ja väestötietoviraston työryhmän mietintöön jättämään eriävään mielipiteeseen, jonka mukaan perustetta jättää joitakin tehtäviä kirjaamatta rekisteriin ei voida pitää kannatettavana. Jo nyt on tehty ehdotus siitä, että päämiehen sosiaali- ja terveyshuollon asioita koskeva rekisterimerkintä ei olisi julkinen tieto. Suomen Asianajajat nostaakin tässä kohtaa esille kysymyksen siitä, mitä haittoja seuraisi, mikäli kaikki tehtävät olisivat holhousviranomaisen rekisterissä asianmukaisesti merkittynä, kun niiden julkisuutta voidaan joka tapauksessa tarvittaessa rajoittaa erikseen. Viitatussa eriävässä mielipiteessä tuodaan Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan perustellusti esille, että yhtenä tarkoituksena laajalle rekisterimerkinnälle on saada holhousviranomaiselle selkeä tilannekuva siitä, mitkä edunvalvonnat tai valtuutukset kulloinkin ovat sen valvontavelvollisuuden piirissä. Tätä voidaan pitää päämiesten oikeusturvan kannalta tärkeänä tarkoituksena.

Suomen Asianajajat pitää erikoisena työryhmän perustelua sote-asioden edustus oikeuden merkinnän salassa pidettävyydestä. Mietinnön mukaan ”holhousasioiden rekisteriin merkitty tieto päämiehen tai valtuuttajan laillisesta edustajasta sosiaali- tai terveydenhuoltoa koskevassa asiassa voi välillisesti mahdollistaa päätelmien tekemisen henkilön terveydentilasta”. Tältä osin Suomen Asianajajat viittaa valtiovaraministeriön jättämään eriävään mielipiteeseen perusteluineen: jo (julkinen) tieto siitä, että henkilö on edunvalvonnassa, kertoo henkilön terveydentilasta ja toimintakyvystä eikä työryhmän perustelu tällaisen tiedon salassapidettävyydestä tältä osin ole kovin kantava.

Suomen Asianajajat toteaa, että vaikka sosiaali- ja terveyspalveluiden sähköisestä asioinnista on omat erityislakisäännöksensä, joiden tiedonsaantioikeutta koskevat säännökset syrjäyttävät holhoustoimilain ja edunvalvontavaltuutuksesta annetun lain yleissäännökset, pitää myös yleislain tukea sähköisen puolesta-asiointin mahdollistamista. Työryhmämietinnössä painotetaan sitä, että edunvalvontavaltuutetun ja edunvalvojan edustusvalta on toissijaista ja ymmärrettävästi sähköisen asiointipalvelun on mahdotonta arvioida päämiehen tai valtuuttajan ymmärryksen tasoa palvelun käyttöhetkellä.

Aiemmin viitatussa Digi- ja väestötietoviraston eriävässä mielipiteessä on otettu kantaa myös siihen, että edunvalvontavaltuutettua ja edunvalvojaa ei tule rinnastaa toisiinsa, ja että ne pitäisi myös lainsäädännön tasolla eriyttää toisistaan. Edunvalvontavaltuutus perustuu valtuuttajan aktiiviseen tahdonilmaisuuksiin eikä se voi syntyä vahingossa passiivisena suostumuksena johonkin. Suomen Asianajajat jakaa näkemyksen eriyttämistarpeesta sekä ehdotuksesta siitä, että edunvalvontavaltuutuksen osalta ensisijaisesti poistettaisiin laista vaatimus valtuutuksen toissijaisuudesta henkilöä koskevissa asioissa. Toissijaisesti eriävässä mielipiteessä ehdotetaan lakia muutettavaksi niin, että edunvalvontavaltuutuksessa voisi nimenomaisesti määrätä valtuutetun oikeudesta edustaa sähköisessä asiointissa valtuuttajaa riippumatta siitä, kykeneekö valtuuttaja sillä hetkellä ymmärtämään asian merkitystä. Vastaavasti tuomioistuin voisi antaa samansisältöisen määräyksen edunvalvojalle sähköisestä asiointista. Suomen Asianajajat kannattaa näitä ehdotettuja muutoksia ja ehdottaa, että asiaa tarkastellaan vielä uudelleen ja pyritään tarkoituksenmukaiseen lopputulokseen. Suomen Asianajajat tuo myös esille, että lähtökohtaisesti lain vaatimuksen muuttaminen ja tämän muutoksen tuleminen voimaan myös taannehtivasti olisi vaikutuksiltaan

laajempi kuin nimenomainen kirjausvaatimus edunvalvontavaltuutukseen, jolloin vaikuttavuus jäisi vähäisemmäksi ja koskisi vain lain voimaantulon jälkeen laadittuja valtuutuksia.

Suomen Asianajajat painottaa kuitenkin, ettei edunvalvontavaltuutettua ja edunvalvojaa ole tarkoituksenmukaista rinnastaa toisiinsa ja heitä voi koskea myös eri sisältöiset säännökset.

Edunvalvontavaltuutetun esteellisyysperusteiden väljentäminen

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

Suomen Asianajajat puoltaa ehdotusta edunvalvontavaltuutetun esteellisyysperusteiden väljentämisestä nimenomaisella kirjauksella edunvalvontavaltuutuksessa. Ehdotus mukailee sitä, mitä Suomen Asianajajat on aiemmin lausunut esteellisyyksistä ja ehdotusta pidetään tältä osin kannatettavana, vaikka se ei muuttaisi laajoja esteellisyyssäännöksiä ja saattaisi muutosta taannehtivasti sovellettavaksi kaikkiin edunvalvontavaltuutuksiin.

Erytisen kannatettavaa olisi, että määräys voisi olla yleisluonteinen eikä pelkästään yksittäisiin, ennalta määrättyihin oikeustoimiin ja sukulaisiin kohdistuva.

Suomen Asianajajat painottaa edelleen näkemyksensä, että edunvalvojaan ja edunvalvontavaltuutettuun voidaan soveltaa myös eri esteellisyyssäännöksiä, koska edunvalvojan asema perustuu viranomaisen tai tuomioistuimen edunvalvojalle vahvistamaan edustusvaltaan, kun taas edunvalvontavaltuutus perustuu luottamukseen ja valtuuttajan itsemääräämisoikeuteen. Sääntely voisi siten olla erilaista, vaikka kyseessä tosiasiallisesti olisikin sama päämiehelle läheinen ihminen, koska tämän läheisen ihmisen edustus oikeus perustuu eri oikeusperustaan.

Pääasialliset vaikutukset (mietinnön luku 4.2)

Onko teillä täydennettävää ehdotuksen vaikutusarviointeihin, esim. oman organisaationne kannalta?

-

Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset (mietinnön luku 5.1)

Näkemyksenne luvussa 5.1 esitetystä, erityisesti työryhmän pohtimista malleista siihen, miten laillisen edustajan tiedonsaantioikeutta voitaisiin harkita laajennettavaksi sosiaali- ja terveysministeriön alaan kuuluvassa lainsäädännössä (luku 5.1.3)?

Suomen Asianajajat pitää lähtökohtaisesti kaikkia päämiehen asioiden hoitamisen sujuvoittamiseen tähtäviä toimenpiteitä tavoiteltavina ja perusteltuina. Etenkin ongelmaksi on osoittautunut edunvalvottavan terveys- ja sosiaali-asioiden hoitamisen sähköistyminen ja tähän liittyvien valtuuksien puuttuminen edunvalvojalta tai edunvalvontavaltuutetulta.

Myös hyvin arkisena pidettävän asian, kuten esimerkiksi apteekkiasioiden hoitaminen on aiheuttanut ongelmia puuttuvien valtuuksien takia. Valtuudet-palvelun apteekkiasioinnin mahdollistaminen myös taloudellisia asioita hoitaville edustajille onkin Suomen Asianajajien mielestä kannatettavaa.

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen, esimerkiksi jaksoon 2.3 (eräät perinnöstä luopumista koskevat tilanteet)?

Suomen Asianajajat jakaa työryhmän näkemyksen koskien holhousviranomaisen lupavaatimusta eräissä perinnöstä luopumista koskevissa tilanteissa eikä näe perusteita muuttaa voimassa olevaa lupasäännöstä näiltä osin. Kuten Suomen Asianajajat on aikaisemmin lausunut, vaikuttaa ongelma enemmänkin holhousviranomaisen toimintatapoihin ja ohjeistukseen liittyvältä asialta eikä niinkään lainsäädännölliseltä asialta.

Enne Heidi
Suomen Asianajajat